

TOÁT YẾU KINH THIỆN SANH

Tỳ kheo Thích Nguyên Bình soạn

A. DẪN KHỞI

Cổ Đức có câu “Dục tu tiên đạo, tiên tu đạo nhân, nhân đạo bất tu, tiên đạo viễn hỹ”. Muốn tu Tiên Đạo, trước làm tròn bổn phận làm người. Đạo làm người không trọn, đạo tiên xa vời vậy. Người Phật tử hành theo hạnh Phật cũng thế, điều đầu tiên là phải làm tròn bổn phận con người. Giáo lý đạo Phật dạy con người Phật hành theo năm thừa hay năm tầng, lần bước vào Phật đạo đó là Người, Trời, Thanh Văn Duyên Giác và Bồ Tát. Bổn phận trách nhiệm và nhân cách một con người được Đức Phật dạy rất rõ ràng cặn kẽ trong Kinh Thiện Sanh, những ai muốn làm tròn bổn phận con người và trèo lên nấc thang cao hơn của Tam thừa thánh thì phải ghi nhớ và làm tròn các trách nhiệm này.

B. CHÁNH ĐỀ

I. Nhân Duyên Phật Nói Kinh Thiện Sanh

Cha cư sĩ Thiện sanh trước khi mất dạy con mình hằng ngày! Con phải lễ lại sáu phương và phụng sự chúng sanh ở các phương đó. Nếu chúng ta hết lòng cung kính lễ bái và thờ phụng cúng dường họ thì họ sẽ hết lòng cung kính lễ bái cúng dường ta. Thiện sanh cung kính tuân lời thực hành mà không rõ ý nghĩa (*Chúng sanh ở đời, nhiều người cũng thế, cứ nhắm mắt tin theo tập tục lễ nghi truyền thống mà lắm khi không rõ ý nghĩa thực hành nên sanh ra cổ hủ mê tín tà kiến*). Một hôm, Đức Phật gặp Thiện sanh lễ bái, nên hỏi rõ nguyên nhân, vì thấy Thiện Sanh không hiểu rõ ý nghĩa, nên Ngài dạy rõ ý nghĩa lễ bái lục phương của Bậc Thánh là bổn phận của con người với tự thân, gia đình xã hội.

II. Bổn Phận Với Tự Thân

Nhiếp thân tâm trong giới hạnh xa lìa bạn ác và các thói hư tật xấu, rèn luyện nghề nghiệp giúp ích cho xã hội.

1. Lìa bốn ác nghiệp: Sát đạo dâm vọng (thân)

Sát sanh cùng trộm cắp, nói láo lẩy vợ người, kẻ trí không tán thán, những hạnh nghiệp như vậy.

2. Lìa bốn lỗi của tâm: Ham muốn, sân hận, sợ hãi, ngu si

Dục: Lòng ham muốn bất chính

Sân nhuế: Sân hận giận dữ, hờn mát làm tâm nhiễm ô.

Sợ hãi: Vì làm ác nghiệp nên thường sợ hãi: sự oán thù, quỷ thần, ma quái, sợ chúng hội và người chon chánh, đức độ, thường nghe theo lời mê tín bói toán

Si mê: không nhận ra sự thật

3. Lìa sáu nghiệp hao tổn tài sản:

- Đam mê rượu chè
- Cờ bạc
- Phóng đảng chơi bời
- Say mê kỹ nhạc
- Gân gũi bạn ác
- Giải đãi biếng lười

a. Đam mê rượu chè; ghiền xì ke, ma túy... có 6 lỗi

Mất của cải

Sân hận đấu tranh

Ngu si mất trí

Sanh bệnh tật

Tiếng xấu đồn xa

Dễ lộ điều kín đáo

b. Cờ bạc: Tục ngữ thường nói “Cờ Bạc Là Bác Thằng Bần” có 6 lỗi

Tài sản hao mòn

Thắng sanh oán thù, thua sanh xấu hổ, sàu muộn

Người trí chê cười, kẻ thù mừng vui

Thân thuộc âu lo, bạn bè khinh rẻ

Mọi người xa lìa, không ai tin tưởng

Mắc nợ, ngủ không yên, sanh tâm trộm cắp

c. Chơi bời phóng đảng: Buông lung trong ngũ dục là nhân khiến cho ta đắm chìm trong sanh tử khổ đau hiện tại có 6 lỗi

Không giữ gìn được thân

Không bảo bọc được vợ và con cái

Chịu nhiều khổ họa (thường bị tình nghi án sự, nạn nhân các tin đồn...)

Thường sanh dối trá, mọi người huỷ báng

Không giữ gìn được tài sản của cải

Thường lo âu sợ hãi.

d. Say mê kỹ nhạc:

Say mê thanh sắc kỹ nhạc làm bỏ phế gia nghiệp, lục bại cửa nhà, mất tâm chánh định, cuồng loạn đấm đuối trong ca hát mà quên mất thực tại, làm mất đi trí huệ tự chủ chính mình. Âm nhạc có thể làm con người thoải mái an vui, giảm căng thẳng thần kinh stress, cũng có tác dụng trị bệnh, kích thích sự sống yêu đời, làm muôn vật nảy nở nhưng nó cũng có thể làm mọi người sầu bi phiền muộn, nhớ lại dĩ vãng sầu khổ của mình, tạo sự kích động cuồng loạn, thậm chí chém giết lẫn nhau, nó cũng kích thích lòng dâm dục của chúng sanh, làm mọi người say đắm trong ngũ dục, bỏ mất sự nghiệp, mất mạng, tan nhà. Trong cuộc sống nhơ sanh, âm nhạc là niềm vui, là sự sống, ai cũng yêu thích. Nhưng ít ai nhận được sự ích lợi cũng như tác hại của nó, ít người đầy đủ trí huệ sử dụng nó, đây là điều người con Phật nên đề dặt cẩn thận, có thể nghe, thưởng thức, nhưng phải ý thức rõ ràng về sự lợi ích, tai hại của nó để áp dụng cho cuộc sống của mình an vui hơn. Trên mặt tu hành thì Phật cấm nghe nhạc, xem hát, vì nó làm phóng tâm theo cảnh, mê đắm mất chánh niệm, quên mất tâm niệm tu hành. Vì thế, Phật nhắc sáu lỗi.

Thích ca hát

Mê đàn địch tiêu sáo

Ưa hoan hô cổ vũ

Nhảy múa khiêu vũ

Thích ồn ào náo nhiệt

Phóng tâm mất tự chủ

e. Gần gũi bạn ác:

Giao kết bạn hữu là nền tảng để sự nghiệp thăng tiến, danh tiếng đồn xa. Nhưng kết bạn cùng người ác thì có nhiều tai hại vì thế cổ nhân có câu “Gần mực thì đen, gần đèn thì rạng”

Thân cận kẻ cướp

Gần kẻ say sưa

Tụ họp chơi bời

Gần gũi người lừa dối

Gần người buông lung

Đắm theo thói ác

Kẻ phạm nhân nên chọn bạn lành, lánh xa bạn ác, người phát tâm bồ đề, hành hạnh bồ tát có thể gần kẻ ác hữu, dìu dắt họ về nẻo chánh. Tuy nhiên, muốn thế, phải có tâm kiên cố không lay động trước mọi đắm nhiễm của trần cảnh mới hành đạo được.

f. Giải đãi biếng lười:

Giải đãi biếng lười là lỗi lầm to nhất của tự thân. Nó làm con người trở nên vô dụng không có ích cho mình và mọi người – có sáu lỗi là:

Giàu sang không làm

Lạnh không làm

Sáng sớm chẳng làm

Nghèo khó không lo

Nóng chẳng chịu

Chiều tối chẳng làm

Tiểu kết: Chúng sanh do sáu lỗi này mà tổn hao tài sản, hư thân mất nết, đắm mê truy lạc. Vì thế, hàng Phật tử phải xa lìa các lỗi trên để tu dưỡng thân tâm thành tựu gia nghiệp, làm lợi ích cho mọi người.

III. Kết Giao Bạn Hữu

1. Phật dạy xa lìa bốn hạng bạn ác

Uý phục - Mỹ ngôn – Kính thuận – Ác hữu

a. Uý phục: theo vì phục tùng quyền thế

Trước cho sau đoạt

Vì sợ mà kết thân

Cho ít lấy nhiều

Vì lợi mà kết thân

b. Mỹ ngôn: ba hoa khoác lác

Lành dữ đều chiều theo, gặp nạn thì lánh xa, có điều tốt lành, lợi dưỡng âm thầm ngăn đón, khi bạn lâm nguy bài xích đã đảo.

c. Kính thuận: Đồng ý việc ác, không thuận việc lành

Trước mặt tán thán, sau lưng chỉ trích

Nịnh hót: Trước, sau, hiện tại đều dối trá

Thấy bạn có lỗi liền tự lánh xa

d. Ác hữu: Tiêu pha xa xỉ

Uống rượu là bạn

Ca vũ là bạn

Đánh bạc là bạn

Dâm dật là bạn

2. Gần bốn hạng bạn lành

Ngăn quấy - từ mẫn - lợi ích - đồng sự

a. Ngăn quấy:

Ngăn làm việc ác

Từ bi thương xót chi nẻo chơn chánh

Khuyên làm việc lành

Chỉ bày diệu pháp

b. Từ mẫn:

Vui khi bạn được lợi

Khen ngợi đức độ của người

Buồn khi bạn hoạn nạn, gặp nạn thì lo lắng

Thấy người nói ác liền can ngăn, tránh kẻ thù hiểm

c. Lợi ích:

Hộ vệ người không cho phóng dật

Hộ vệ người khả sợ hãi

Hộ vệ sự phóng dật của người để khỏi hao tài

Răn nhắc bạn ở chỗ vắng

d. Đồng sự:

Vì người không tiếc nhân mạng

Quên mình vì người

Vì bạn không tiếc của báu

Khuyên bảo bạn ở chỗ vắng.

3. Tiểu kết

Ngài Quy Sơn dạy “Gần gũi bạn lành như đi trong sương sớm, tuy chẳng ướt áo mà thường thấm đượm, gần gũi bạn ác tăng trưởng hiểu biết xấu ác, sớm tối tạo tội” như vậy gần gũi bạn ác là tập theo thói xấu là đi theo đường bất an không chân chánh. Người Phật tử cần nhận định rõ ràng các loại bạn để chọn bạn mà chơi. Với tự thân hãy thể hiện được mình là người bạn lành với tất cả mọi người và khuyên như mọi người cùng bạn là bạn lành với tất cả chúng sanh.

IV. Lễ Bái Sáu Phương: Bỏ Phận Với Gia Đình Xã Hội

Sáu phương cần được hiểu là

Phương Đông: Cha mẹ

Phương Tây: Vợ con

Phương dưới: tôi tớ, người làm công

Phương Nam: Sư Trưởng

Phương Bắc: Bạ̣n Bè

Phương trên: Sa môn bà la môn, hiền thánh

a. Phương Đông: Cha Mẹ

Kính lễ phương Đông là thực hành pháp

Con hiếu kính với cha mẹ có 5 điều:

Hết lòng cung kính, tùy thời phụng dưỡng

Siêng năng tạo sản nghiệp

Gánh vác việc nhọc nhằn, bảo vệ truyền thống gia đình

Nghĩ việc báo ân dưỡng dục, khi mất làm tang lễ chu đáo

Luôn làm cha mẹ vui lòng, ốm đau tận tình chăm sóc

Cha mẹ với con có 5 điều:

- Dạy con dứt ác làm lành, trở thành người đức hạnh
- Khuyên răn con cái gần gũi người trí huệ
- Dạy con nghề nghiệp, siêng năng học hành, chăm sóc con về mọi mặt tinh thần
- Dựng vợ gã chồng, tạo dựng sự nghiệp gia sản
- Cho con bàn tính việc nhà, xây dựng tổ ấm theo ý nguyện

Tiểu kết: Hiếu thuận là nền tảng của văn hoá Phương Đông là thánh hạnh của tất cả chư Phật hiền thánh, một gia đình ấm thuận thảo là điều tiêu biểu mà tất cả chúng sanh đều mong thực hiện.

b. Phương Nam: Sư Trưởng

Đệ tử với thầy có 5 điều:

- Kính mến như cha mẹ, chào hỏi lễ phép
- Vâng lời thầy dạy, tận tâm phục vụ
- Giúp đỡ thầy trong hoạn nạn
- Chú tâm học tập siêng năng, sốt sắn
- Thôi học vẫn nhớ công ơn thầy

Thầy với trò:

- Dạy dỗ cần mẫn có phương pháp
- Làm học trò tiến bộ tài năng, tròn đủ đức hạnh
- Chỉ rõ điều thiết yếu cho trò không che giấu lần tiếc
- Chỉ rõ lành dữ đạo đức. Cho trò gần gũi bạn lành
- Mong học trò hơn mình, gởi đến các bậc thiện tri thức hơn mình

- Thầy trò là nền tảng căn bản của Đạo Đức xã hội. Trí thức nhờ đó được nối truyền, Văn hoá từ đây được thừa kế từ đời này sang đời khác. Ngày nay, trong xã hội văn minh hỗn độn xô bồ. Con người mãi theo vật chất danh vọng mà quên mất tình thầy trò. Đây là mối nguy lớn về đạo đức con người

c. Phương Tây: Chồng, vợ đôi đũa.

Chồng với vợ có 5 điều

- Lấy lễ đối đãi, tương kính hoà hiệp
- Ăn uống có giờ khắc, không khắc khe
- Sắm trang sức hợp thời
- Tin cậy phó thác việc nhà
- Không sanh tâm mè mỡ

Vợ đối với chồng 5 điều:

- Kính yêu hoà thuận, săn sóc niềm nở chung thuỷ với chồng
- Chăm sóc nhà cửa cơm nước dạy dỗ con cái, tạo dựng sự nghiệp
- Giữ gìn tiết hạnh, không ngoại tình, ghen tuông quá đáng
- Không cãi lẫy xung đột, lắng nghe lời ngay thẳng, hoà kính làm đầu
- Quản lý tài sản tô từ chu đáo, cúng dường Phật Sa Môn Hiền Thánh
- Vợ chồng hoà thuận thương yêu nhau là nền tảng vững chắc để gia đình đầm ấm hạnh phúc. Con cái khoẻ mạnh an vui được giáo dục tốt đó là căn bản đạo đức của văn hoá Việt Nam cũng như Đông Phương.

d. Phương bắc: Bằng hữu quyền thuộc

- Khuyên làm điều lành, dứt ác hành thiện
- Giúp đỡ tiền bạc vật chất khi có sự thiếu hụt
- Kín đáo răn nhắc sửa lỗi, hoà giải tranh đấu
- Tới lui viếng thăm, không chống trái giận hờn, cố chấp
- Không lừa dối nhau, phải thường khen đức độ của nhau
- Quyền thuộc hoà mục là nền tảng của xã hội an vui quốc gia vững mạnh

e. Phương dưới: Tôi tớ - người giúp việc – công nhân: chủ

Chủ có 5 điều:

- Tuỳ khả năng sai khiến, rõ đói no ấm lạnh
- Tuỳ thời cho ăn uống, bệnh hoạn thuốc thang, nghỉ ngơi đúng giờ
- Phạm lỗi xét rõ: cố ý, vô tình, xử phạt công minh.
- Tưởng thưởng công lao đúng đắn xứng đáng

- Không cướp đoạt tiền bạc công sức lao động của họ

Người giúp việc có 5 điều:

- Thức trước ngủ sau chủ

- Rõ phận sự làm, không để sai bảo, cẩn thận của chủ

- Hết lòng kính mến chủ, thành thật không gian dối

- Chia sẻ hoạn nạn, hết lòng với chủ

- Không trộm cắp, nói xấu chủ. Chủ nhân và người làm công kính thuận tôn trọng là nền tảng cho xã hội an vui bình đẳng không có sự bóc lột áp bức.

f. Phương trên: Chư tăng. Hiền thánh - Phật tử

Bổn phận Phật tử với Chư tăng Hiền thánh

- Thành thật cung kính, thấy đến hoan hỷ

- Cung kính nghe lời dạy minh sư và thiện hữu

- Lắng nghe diệu pháp, áp dụng tu hành

- Hỏi rõ chỗ bí yếu của đạo

- Thực hành giáo pháp, tu trì, cung kính cúng dường

Chư tăng với Phật tử

- Dạy phật tử dứt ác làm lành

- Xác lập cho phật tử vào niềm tin vào phật pháp

- Dạy rõ giới luật chánh pháp sâu cạn cho họ tu hành

- Chỉ rõ pháp tu hành cho họ phát sinh định huệ

- Dạy họ phát tâm bồ đề

Đạo đức thế gian, xuất thế gian, tất cả diệu pháp nhân đây mà tựu, rõ ràng dấu vết bậc hiền thánh, khắc ghi vạn nẻo tu hành. Vì thế, Phật tử cần hết lòng tu học và phụng sự các bậc thầy chân chánh thật tu có đạo đức để gieo trồng phước báo thù thắng vô lượng ở vị lai.

V. Bổn Phận Một Người Con Phật Với Xã Hội Và Chúng Sinh

- Có nghề nghiệp vững chắc, làm lợi ích với xã hội với tấm lòng chân thật

- Thể hiện rõ tư cách đạo đức con người làm gương mẫu cho người noi theo

- Phát nguyện độ sanh, truyền bá chánh pháp

- Hành bốn nhiếp pháp

- Bồ thí: Đem tài sản vật mình có cho chúng

sanh

Tài; ngoại: tài sản - Nội: thân thể

Pháp: Đạo đức chánh pháp tu hành

Vô úy: không sợ hãi

- Ái ngữ: Lời nói êm dịu, đúng chánh pháp, lời nói hoa mỹ đối trá nịnh bợ
- Lợi hành: Làm lợi cho bạn hữu đồng tu cùng chí hướng
- Đồng sự: Cùng hiện thân, làm việc với họ, đồng cam cộng khổ chỉ học đường về neo an vui.

C. KẾT LUẬN

Trong cuộc sống nhân sanh làm tròn bổn phận và nhân cách là người là điểm căn bản để gia đình an lạc, xã hội yên vui, quốc gia thịnh trị. Thông qua hình ảnh Lễ bái sáu phương, Đức Phật đã dạy cho Thiện Sanh cũng như tất cả người con Phật nền tảng căn bản của nhân thừa. Những ai muốn siêu xuất sanh tử, chứng quả niết bàn thì hãy hành trọn nhân thừa trước khi hành diệu pháp cao xa hơn nếu không, thì hơn đạo chẳng tròn, đạo trời mãi xa cách đừng nói chi đến Thanh văn Duyên Giác Bồ Tát các thừa.

Trong cuộc sống xã hội ngày nay vì không làm tròn nhiệm vụ một con người, sống theo tà hạnh sai lạc, nên chúng sanh mãi khổ đau, bất an, gia đình bất hoà, vợ con, ... bầu bạn chẳng ai ổn, kết gia với bạn ác...Nên chúng sanh chịu nhiều khổ đau bất như ý, nếu mọi người tự ý thức được trách nhiệm một con người thì xã hội nhân sanh sẽ an lạc.